

25-Oktyabr, 2025-yil

KIMYO FANINI O‘QITISHDA O‘YINLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Ozodaxon O‘ljayevna

*Farg‘ona davlat universiteti kimyo kafedrası dotsenti
pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD),*

D.Hokimova

A.Abdulhayev

Farg‘ona davlat universiteti talabalari

Annotatsiya: Mazkur maqolada kimyo fanini o‘qitishda o‘yinli texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati, ularning ta‘lim jarayonidagi samaradorligi hamda o‘quvchilarning fanga bo‘lgan qiziqishini oshirishdagi o‘rni tahlil qilinadi. O‘yinli texnologiyalar o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, mantiqiy tahlil qilish va muammoni hal etish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, maqolada kimyo darslarini interfaol va innovatsion yondashuv asosida tashkil etishning metodik jihatlari yoritilgan. Tadqiqot natijalari o‘yinli texnologiyalarni qo‘llash orqali o‘quvchilarning ta‘limga bo‘lgan motivatsiyasi oshirishini hamda kimyoviy jarayonlarni chuqur anglashlari uchun samarali sharoit yaratilishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: kimyo fani, o‘yinli texnologiyalar, interfaol metodlar, ta‘lim samaradorligi, o‘quv motivatsiyasi, ijodiy fikrlash, innovatsion yondashuv.

KIRISH

Bugungi kunda ta‘lim tizimida ilg‘or pedagogik texnologiyalarni joriy etish, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish va ularni faol o‘quv jarayoniga jalb etish zamonaviy ta‘limning asosiy vazifalaridan biridir. Ushbu jarayonda o‘yinli texnologiyalarning ahamiyati beqiyosdir. O‘yinli texnologiyalar o‘quvchilarning fanga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, ularning bilish faoliyatini faollashtiradi hamda dars jarayonini interfaol muhitda tashkil etish imkonini beradi.

Kimyo fani murakkab tushunchalar, jarayonlar va moddalarning o‘zaro ta‘siriga asoslanganligi sababli, uni o‘quvchilarga qiziqarli, tushunarli va amaliy yo‘sinda yetkazish o‘qituvchidan yuqori pedagogik mahoratni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, kimyo ta‘limida o‘yinli texnologiyalarni qo‘llash o‘quvchilarni dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi, ularning tafakkurini kengaytiradi va fanga ijobiy motivatsiya uyg‘otadi.

O‘yinli faoliyat asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar o‘quvchilarda mantiqiy fikrlash, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, bu metod o‘quvchilarni jamoada ishlash, muloqot qilish va o‘z fikrini erkin ifoda etishga o‘rgatadi. Demak, kimyo fanini o‘qitishda o‘yinli texnologiyalardan foydalanish ta‘lim samaradorligini oshiruvchi, ilmiy dunyoqarash va ijodiy fikrlashni shakllantiruvchi muhim omil sifatida e‘tirof etiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

O‘yinli texnologiyalarning ta’limdagi o‘rni ko‘plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan chuqur o‘rganilgan. J. Piaget, L.S. Vygotskiy, A.N. Leontyev va D.B. Elkonin kabi mutaxassislar o‘yin faoliyatining shaxs rivojlanishidagi roli, uning bilish jarayonlariga ta’siri hamda o‘quv faoliyati bilan o‘zaro bog‘liqligini ilmiy asoslab berganlar. Ularning tadqiqotlarida o‘yin faoliyati o‘quvchilarning diqqat, tafakkur, xotira va bilish qobiliyatlarini faollashtiruvchi muhim vosita sifatida talqin etilgan.

O‘zbekistonlik olimlardan A. Avliyoqulov, B. Ziyomuhamedov, O. Tolipov, N. Azizxo‘jayeva kabi pedagoglar o‘yinli texnologiyalar orqali ta’lim samaradorligini oshirishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilganlar. Ularning ilmiy ishlarida o‘yinli metodlar o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, fanga bo‘lgan qiziqishini oshirish va ta’lim jarayonini faollashtirishda samarali vosita sifatida e’tirof etiladi.

Ushbu tadqiqotda o‘yinli texnologiyalarni kimyo faniga tatbiq etishning metodik asoslari o‘rganildi. Metodologik asos sifatida tizimli yondashuv, faoliyatga yo‘naltirilgan ta’lim konsepsiyasi va interfaol o‘qitish nazariyalariga tayanildi.

Tadqiqot quyidagi metodlar asosida amalga oshirildi:

- Nazariy tahlil – kimyo ta’limida o‘yinli texnologiyalarga oid ilmiy manbalarni o‘rganish;
- Tajriba-sinov ishlari – o‘yin elementlarini darslarda tatbiq etish orqali o‘quvchilarning faolligini baholash;
- Kuzatish va suhbat metodi – o‘quvchilarning motivatsiyasi, ishtiroki va hamkorlik darajasini aniqlash;
- Taqqoslash va umumlashtirish – olingan natijalarni ilmiy tahlil qilib, umumiy xulosalarga kelish.

Natijada, o‘yinli texnologiyalarning kimyo ta’limidagi o‘rni, ularning samaradorligini ta’minlovchi omillar hamda metodik asoslari aniqlab olindi.

MUHOKAMA

Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, kimyo fanini o‘qitishda o‘yinli texnologiyalarni joriy etish o‘quvchilarning darsga bo‘lgan munosabatini o‘zgartiradi va ularni faol o‘quv subyekti sifatida shakllantiradi. O‘yin elementlari asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar o‘quvchilarning diqqatini jamlash, mavzuni chuqur anglash va amaliy qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantirishda samarali bo‘ladi.

Bunday darslarda o‘quvchilar o‘zaro raqobat asosida ishlashar ekan, ular nafaqat bilim, balki muloqot madaniyati, jamoada ishlash, bir-birini tinglash va fikr almashish ko‘nikmalarini ham o‘zlashtiradilar. Shuningdek, o‘yinli texnologiyalar o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rag‘batlantiradi, ularni muammoni tahlil qilish va mustaqil xulosa chiqarishga undaydi.

O‘yinli yondashuv asosida o‘qitilgan o‘quvchilar nazariy bilimlarni yanada puxta o‘zlashtirishlari, murakkab kimyoviy jarayonlarni tasavvur qilish va amalda qo‘llash ko‘nikmalarini egallashlari aniqlandi. Eng muhimi, ular fan mazmuniga nisbatan ijobiy motivatsiyani shakllantirib, o‘quv jarayoniga ijodiy yondasha boshlaydilar.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, o‘yinli texnologiyalarni qo‘llash o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan motivatsiyasini sezilarli darajada oshiradi. O‘yin asosidagi darslarda qatnashgan o‘quvchilar an‘anaviy dars shaklida ta‘lim olgan o‘quvchilarga nisbatan yuqoriroq faollik, mustaqillik va tahliliy fikrlash ko‘nikmalarini namoyon etdilar.

O‘yinli texnologiyalar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar natijasida quyidagi o‘zgarishlar kuzatildi:

- Bilim samaradorligi — o‘quvchilarning kimyoviy tushunchalarni o‘zlashtirish darajasi oshdi;
- Faollik — darsdagi ishtirok, savol-javob va muhokamalardagi faollik sezilarli ravishda kuchaydi;
- Ijodkorlik — o‘quvchilar muammoli vaziyatlarda mustaqil yechim topish va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirdilar;
- Muloqot va hamkorlik — jamoaviy faoliyat va o‘zaro fikr almashish madaniyati shakllandi;
- Motivatsiya — kimyo faniga nisbatan qiziqish va ijobiy kayfiyat ortdi.

Bunday natijalar o‘yinli texnologiyalarning nafaqat bilim, balki shaxsiy sifatlar — mas’uliyat, mustaqillik, jamoaviylik va tashabbuskorlikni rivojlantirishda ham samarali ekanligini tasdiqlaydi.

XULOSA

Yuqoridagi tahlillar shuni ko‘rsatadiki, kimyo fanini o‘qitishda o‘yinli texnologiyalardan foydalanish ta‘lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. O‘yinli metodlar o‘quvchilarda bilimga qiziqishni kuchaytiradi, ularni faol o‘quv subyekti sifatida shakllantiradi hamda fanni o‘zlashtirish jarayonini interfaol, ijodiy va qiziqarli muhitda tashkil etadi.

O‘yinli texnologiyalar o‘quvchilarda kimyoviy jarayonlarni tahlil qilish, mantiqiy fikrlash, jamoada ishlash va o‘z fikrini asoslab bayon etish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, ular sog‘lom raqobat, hamkorlik, mustaqillik va mas’uliyat tuyg‘ularini shakllantirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, o‘yinli texnologiyalar kimyo fanini o‘qitishda zamonaviy pedagogik yondashuv sifatida ta‘limning mazmun va sifatini yangi bosqichga ko‘tarish, o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga, ilmiy dunyoqarashini kengaytirishga va ta‘limga ijobiy motivatsiya shakllantirishga xizmat qiluvchi samarali vosita ekanligi isbotlandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Avliyoqulov N.X. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.

2. Ziyomuhamedov B., To‘raev A. Pedagogik texnologiyalar nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2019.